

Jan Waskan i Sławomir Sadowski (red.): *Zanikające blizny. Kontrowersje wobec skutków II wojny światowej*

Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2014

Problematyka II wojny światowej wielokrotnie była przedmiotem analiz historyków, czego wyrazem są liczne publikacje poświęcone wydarzeniom tego czasu. Mimo że od zakończenia wojny minęło 70 lat, fakty z nią związane nadal wzbudzają kontrowersje i są przedmiotem analiz licznych zastępów naukowców. Dla współczesności ważne pozostają skutki wojny i nowe ustalenia uczonych dotyczące jej przebiegu.

Omawiana książka liczy 300 stron i składa się z 18 części sporządzonych przez autorów reprezentujących różne ośrodki naukowe. Dla problematyki bezpieczeństwa istotne są zamieszczone w książce publikacje Marii Ewy Szatlach, Sławomira Sadowskiego, Łukasza Jureńczyka i Michała Kosmana.

Maria Ewa Szatlach w prowadzonych przez siebie badaniach zajmuje się gospodarką europejską, cywilizacją globalną, stosunkami interregionalnymi oraz organizacją i zarządzaniem. W recenzowanej książce jest autorką rozdziału pt. „Europa – od regionu wojny do regionu pokojowej współpracy”. W tekście tym zajęła się analizą procesu tranzycji Europy jako regionu konfliktów i współzawodnictwa w region stabilizacji. Przeprowadziła ona analizę tego zagadnienia przez pryzmat głównych teorii stosunków międzynarodowych. Są nimi: realizm, liberalizm i konstruktywizm. Autorka dowodzi, że na przeobrażenia polityczne, które miały miejsce w Europie po 1945 r. i przejawiały się w długotrwałym pokoju, a przynajmniej w braku wojny faktycznej na kontynencie, wpłynęły: pojednanie francusko-niemieckie, obecność Stanów Zjednoczonych w Europie i zagrożenie dla świata zachodniego ze strony Związku Radzieckiego. Ważną konkluzją rozdziału jest analiza problemu niepodzielności bezpieczeństwa, które przejawia się w wezwaniu do obrony „jednego przez wszystkich” w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Sławomir Sadowski specjalizuje się w badaniach bezpieczeństwa międzynarodowego, polityki obronnej państwa oraz historii wojskowej Polski, w tym przede wszystkim Pomorza. W recenzowanej książce jest autorem rozdziału zatytułowanego „Pakt Ribbentrop-Mołotow a współczesne konflikty w Europie Wschodniej”. Nader interesująca jest przeprowadzona przez niego analiza skutków zawarcia paktu dla współczesnej Białorusi i Ukrainy. Odnosząc się do pierwszego z wymienionych państw, autor zwrócił uwagę

na fakt, że w 1939 r. Białoruś została powiększona kosztem terytorium Polski, a po II wojnie światowej decyzja ta zyskała akceptację międzynarodową. Po rozpadzie Związku Radzieckiego Białoruś zachowała swoje terytorium, które zostało ustalone na podstawie polsko-radzieckiej umowy granicznej z 1945 r. Również obecny kształt Ukrainy wiąże się z paktem Robbentrop-Mołotow, choć jej granice zmieniały się w odniesieniu do analizowanego porozumienia. Tekst Sławomira Sadowskiego zawiera śmiało twierdzenia, jednak wieloletnie doświadczenie autora i jego dorobek naukowy pozwalają wysunąć wniosek, że tezy autora sformułowane były świadomie i mogą być poparte stosowną wiedzą o faktach historycznych.

Autorem kolejnej publikacji jest Łukasz Jureńczyk. Jest on badaczem międzynarodowych stosunków politycznych, wojen i konfliktów zbrojnych w Azji w XXI w. W recenzowanej książce Jureńczyk jest autorem rozdziału pt. „Polityka Stanów Zjednoczonych wobec Afganistanu w latach 1945-1963”. W tekście tym autor określił motywację polityków amerykańskich w zakresie działań wobec Afganistanu, formy współpracy Stanów Zjednoczonych i Afganistanu w wymiarze dyplomatycznym, gospodarczym i militarnym, a także bariery ograniczające lub uniemożliwiające wsparcie amerykańskie dla Afganistanu. Szczególnie interesujące są analizy Łukasza Jureńczyka dotyczące barier w zakresie amerykańsko-afgańskiej współpracy militarnej. Autor zwrócił uwagę na rozbieżności wśród elit politycznych Stanów Zjednoczonych w podejściu do tego regionu świata mimo narastającego ekspansjonizmu Związku Radzieckiego. Istotną konkluzją jest twierdzenie, że część wpływowych elit amerykańskich uważała, że militarne wspieranie Afganistanu nie leży w interesie Stanów Zjednoczonych. Nie sposób nie zauważyć, że polityka państwa amerykańskiego wobec Afganistanu w analizowanym przez autora okresie wpłynęła na późniejsze wydarzenia w tym państwie, szczególnie w latach osiemdziesiątych XX w. i na początku XXI w.

Wysoką wartość naukową ma rozdział pt. „Niemcy w Rosji po 1991 roku”, którego autorem jest Michał Kosman. W badaniach naukowych zajmuje się on stosunkami międzynarodowymi, w tym integracją europejską, problematyką Niemiec, zwłaszcza polityką zagraniczną tego państwa oraz stosunków niemiecko-rosyjskich. Tekst rozpoczyna zwięzła historia osadnictwa niemieckiego w Rosji, którego początki sięgają XIII w. Autor pisze także o sytuacji Niemców w Związku Radzieckim, w tym w okresie jego rozpadu, a także w początkowym okresie istnienia Federacji Rosyjskiej. Ważna dla rosyjskich Niemców była deklaracja niemiecko-rosyjska podpisana podczas pobytu Borysa Jelcyna w Bonn w 1991 r., tuż przed rozpadem ZSRR. Można było odczytać ją jako aprobatę dla zamiarów restauracji autonomii

nadwożańskiej i utworzenia innych narodowych jednostek administracyjnych na obszarach obejmujących skupiska ludności niemieckiej w Związku Radzieckim. Kolejne posunięcia władz rosyjskich świadczyły jednak o ich niechęci wobec takich planów. Michał Kosman zwrócił także uwagę na masowe wyjazdy Niemców z Rosji od czasów pierestrojki oraz na wsparcie RFN dla Niemców rosyjskich. Dla problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego interesujące wydają się spostrzeżenia autora o poparciu Niemców z Ukrainy dla suwerenności tego państwa, a także o poparciu Niemców z Krymu dla projektu jego secesji. Tekst Michała Kosmana stanowi cenne uzupełnienie badań nad polityką Niemiec wobec Federacji Rosyjskiej.

Książka jest zbiorem także innych interesujących i nader cennych publikacji, w tym takich autorów, jak: Witold Wojdyło, Michał Zacharias, Magdalena Bierzyńska-Sudoł, Agnieszka Małgorzata Kastory, Adam Sudoł, Maciej Szczurowski, Piotr Żurek i Ryszard Gryz. Mimo tego, że w tekście można odnaleźć przeoczenia językowe, to nie powinny one przesłaniać wysokiej wartości opracowania. Książka będzie wzbudzić zainteresowanie przede wszystkim tych badaczy, dla których kontrowersje wokół skutków II wojny światowej pozostają przedmiotem naukowych dociekań, a także tych, którzy w czasie wojny i w okresie powojennym upatrują źródeł współczesnych problemów bezpieczeństwa międzynarodowego.

dr hab. Paweł Malendowicz
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy
Instytut Nauk Politycznych

